

Nr 12.

Ankom till riksdagens kansli den 17 juli 1914 kl. 6 e. m.

*Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning av väckt motion
angående likställighet mellan städer och landsbygd i av-
seende å antalet representanter i landsting.*

Närvarande: herrar Edén, Clason, Bellinder, Mannheimer, von Geijer, Kjellén, Stadener, Olof Olsson, von Mentzer, von Bahr, Gullberg*, Jansson i Djursåtra, Persson från Malmö, Ericsson i Vallsta, Räf, Waldén, Leander, Kropp*, Jönsson i Slätåker och Hallendorff.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 119, har herr *Johansson* i Brånalt hemställt, »att riksdagen ville besluta sådan ändring av Kungl. Maj:ts förordning om landsting, att städer och landsbygd bliva fullt likställda, angående antalet landstingsmän som de olika valkretsarna äga rätt att välja i förhållande till folkmängden, på så sätt, att innevånareantalet, som skall utgöra grunden för val av varje landstingsman, bestämdes till ett fullt tal av 4,000 såväl i stads- som landsvalkretsar».

Beträffande de skäl, motionären anfört till stöd för sin hemställan, hänvisar utskottet till motionen.

Såsom motionären framhållit valdes enligt landstingsförordningens ursprungliga bestämmelser en landstingsman för varje stad med 2,500 invånare eller därunder samt ytterligare en för varje fullt tal av 2,500. För landsbygden åter valdes en landstingsman för varje härad eller tingslag, vars folkmängd utgjorde 5,000 eller därunder samt ytterligare en för varje fullt tal av 5,000. Den i förhållande till folkmängden starka representation i landstingen, som sålunda tillerkänts städerna, motiverades av kommunallagskommittén i dess år 1859 avgivna betänkande sålunda: »— — — på det den numeriska undervikt, vari städernas ombud alltid komme att befinna sig i förhållande till antalet av häradernas ombud, i sin mån måtte få en motvikt, har det förhållande härvid blivit iakttaget, att i städerna hälften av den folkmängd, som i häraderna skulle berättiga till att utse ett ombud, ansetts böra för de förra grundlägga samma berätti-

gande.» Allmänna besvärs- och ekonomiutskottet, som vid 1859—1860 års riksdag avgav yttrande över kommunallagkommitténs förslag, fann den föreslagna starkare representationen för städerna utgöra en säkerhet emot »varje obehörig övertukt inom landstingen å landsbygdens sida». Vid frågans behandling i riksstånden gjordes densamma till föremål för debatt i prästeståndet och i borgarståndet i samband med det särskilt i borgarståndet mycket omstridda spörsmålet, huruvida städerna överhuvud taget borde deltaga i landstingen eller icke. Av åtskilliga talare gjordes gällande, att även om städerna tillerkändes en i förhållande till deras folk-mängd så stark representation, som kommitterade föreslagit, de dock skulle komma att sakna nödigt inflytande inom tingen samt riskera förtryck från landsbygdens sida, särskilt i ekonomiskt hänseende. En talare, Lars Hierta, förmenade till och med, att den föreslagna representationsrätten för städerna innebure en orättvisa emot dem, enär städerna hade en vida större skatteförmåga än landsbygden och därför borde äga representationsrätt i förhållande härtill. Å andra sidan gjordes däremot gällande, att de framställda betänkligheterna saknade grund. Vad kommitterade föreslagit, blev också godkänt.

Landstingsförordningens bestämmelser i denna punkt förblevo orubbade ända till rösträtsreformen år 1907—1909. Först när frågorna om den kommunala rösträtten och om den proportionella valmetodens införande vid landstingsmannavalen upptogs i 1907 års kungliga propositioner, föreslogos även, i samband med den förändrade valkretsindelning, som måste genomföras i och för dessa proportionella val till landstingen, nya grunder för antalet landstingsmän från varje valkrets. Kungl. Maj:t föreslog, att varje landstingsvalkrets skulle välja en representant oberoende av dess invånareantal samt ytterligare en *på landet* för varje fullt tal av 5,000 och *i stad* för varje fullt tal av 3,000. Den föreslagna inskränkningen i städernas representation motiverades av föredragande departementschefen därmed, att proportionen mellan städernas och landsbygdens representation på grund av den förhållandevis större folkökningen i städerna givit städerna en gynnsammare ställning, än man vid landstingsförordningens genomförande beräknat, samt att dessutom den föreslagna valkretsindelningen skulle medföra en ytterligare förskjutning till städernas förmån av proportionen mellan städernas och landsbygdens ursprungliga representation i landstingen. Vad Kungl. Maj:t föreslagit blev av riksdagen utan debatt antaget.

Såsom framgår av denna redogörelse för de ifrågavarande bestämmelsernas tillkomst, har rätten för städerna att i förhållande till sin folk-mängd erhålla en starkare representation i landstingen, än landsbygden,

föranletts av en strävan att trygga städernas intressen emot att undertryckas från landsbygdens sida, i det att man hyst farhågor för att inom landstingen intressebetsatser skulle uppstå mellan landsbygd och städer, samt städerna härvid på grund av sin ringare folkmängd kunde bliva lidande, därest de i fråga om rätten att välja representanter jämställdes med landsbygden. Det synes utskottet, att utvecklingen sedan år 1862 gått i den riktning, att dessa skäl icke längre hava samma giltighet som förut. I regel torde nämligen numer några större motsättningar mellan landsbygd och städer knappast förekomma inom landstingen. Å landsbygden har också en stor mängd samhällen uppstått, som, ehuru de i administrativt hänseende fortfarande tillhöra denna, dock äro av mer eller mindre utpräglad stadstyp. Och slutligen har den genom inflyttning och andra omständigheter starka folkökningen i städerna samt den under de senaste decennierna livliga stadsbildningen gått i riktning av en utjämning mellan landsbygdens och städernas inbördes folkmängdsförhållanden. Såsom framgår av bifogade tablå har denna förskjutning av befolkningsförhållandena till minskning av landsbygdens övermakt icke minst fortgått efter 1907, då nu gällande grunder för representationen i landstingen fastställdes. Det förhåller sig också som motionären påpekat, att genom den olikhet i städernas och landsbygdens representation i landstingen, som nu är gällande, de i landstingen deltagande städerna erhålla på valen till första kammaren ett större inflytande än landsbygden.

Emellertid finner sig utskottet icke kunna på grund av nu föreliggande motion tillstyrka någon åtgärd i dess syfte. Frågan är nämligen av den betydelsefulla och grannliga natur, att den för sitt allsidiga bedömande kräver en ingående prövning av åtskilliga olika omständigheter, som vid en rubbning av dessa grunder för landstingens sammansättning måste komma i betraktande, och tillräckligt material för en sådan prövning föreligger icke. Härtill kommer, att några allmänna önskningsar i den av motionären angivna riktningen icke, så vitt till utskottets kännedom kommit, blivit framställda.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att herr Johanssons ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 juli 1914.

På konstitutionsutskottets vägnar:

NILS EDÉN.

Tablå.

Å r	Landsbygdens folkmängd	I landstinget deltagande städers folkmängd		Av lands- bygden valda lands- tingsmän	Av städer valda lands- tingsmän	
		S u m m a	% av lands- bygdens folkmängd		S u m m a	% av antalet landstingsmän, valda av lands- bygden
1855 *	3,198,000	274,000	8,58	820	158	19,27
1906 **	4,078,000	617,000	15,13	977	291	29,7
1910	4,155,000	693,000	16,68	955	262	27,43
1914	4,136,000	738,000	17,84	959 ***	280 ***	29,19

* Folkmängdsförhållandena år 1855 lades till grund för kommunallagskommitténs beräkningar.

** Nämnda års folkmängdsförhållanden torde ligga till grund för 1907 års kungl. proposition.

*** Siffrorna endast preliminära. Att observera är även, att Hässleholms stad ännu (år 1914) valt med landsbygden.

Stadsrättigheter hava efter år 1906 lämnats:

	Fr. o. m.		Fr. o. m.
Tidaholm.....	1910	Djursholm	1914
Arvika	1911	Nässjö.....	1914
Eslöv	1911	Hässleholm	1914
Huskvarna	1911		

I följande städer, som deltaga i landsting, hava *inkorporeringar* under åren 1907—1910 skett, nämligen:

Eslöv	1907	Jönköping	1909
Falkenberg	1907	Hudiksvall	1910
Trelleborg	1907	Linköping	1910
Kalmar.....	1908 o. 1910		

Under år 1910 voro på prövning beroende frågor om *inkorporering* i följande städer, som deltaga i landsting, nämligen:

Borås,	Falkenberg,	Hälsingborg,	Lund,	Nyköping,
Skövde,	Sundsvall,	Södertälje,	Uppsala,	Västerås,
	Växjö,	Ystad och	Örebro.	